

LEAKEY, R. E.—LEWIN, R.: *Origins* (E. P. Dutton kiadás, New York, 1977. 264 oldal; sok, részben színes képpel.)

Közismert tény, hogy az utóbbi évtizedekben a hominid evolúció kutatása számos új eredményt hozott, és ezek széles körű publikálásában az összes tömegkommunikációs eszközök részt vesznek. Ez egyben azt is eredményezi, hogy az e kérdések iránt megnyilvánuló érdeklődés sokszorosa a korábbinak. LEAKEY és LEWIN könyve ennek az igénynek a kielégítésére jelenhetett meg. A szerzők látványosan színes könyvet adtak közre, amelyből mind a szakember, mind a laikus olvasó számos új, hasznos információhoz juthat. A könyvet a magas színvonalú ismeretterjesztő és a szakmai képeskönyv határán lehet elhelyezni.

A könyv 10 fejezetre tagozódik. Az első fejezet az emberiség perspektívái címen a hominid evolúció általános kérdéseit vizsgálja föl. Érinti a 3 millió éves leleteket, és bemutatja a kutatástechnika módszereit. Kitérő vázlatokon mutatja be a Föld geológiai és paleontológiai történetét, ill. szemléletes térképeken a hominid evolúció különböző fokán levő csontmaradványok lelőhelyeit szerte a világban. A második fejezet a „legnagyobb forradalom” címszó alatt az evolúciós elméletet, Darwin működését tárgyalja. A harmadik fejezet kitérő primatológiai áttekintést ad. Különösen a kéz használatának és a térbeli látásnak a kialakulása, ezek kölcsönhatása, általában az életmód változásai érdemelnek itt figyelmet. Jól sikerült a subhumán fázis tárgyalása: külön érdemes kiemelni a *Dryopithecus* és a *Ramapithecus* bemutatását. A negyedik fejezet az emberi kezdeteket a korábbi hasonló művekben megszokottól eltérő módon ismerteti: nem a leletek szokásos morfológiai leírását, hanem érdekes primates-etológiai tanulmányt olvashatunk. Nem maradnak adósok azonban a szerzők bizonyos morfológiai leírásokkal sem, és pedig a koponya és a fogazat fejlődéséről kapunk demonstrábilis képet. Az ötödik fejezet azt a régi problémát feszegeti, hogy vajon hol volt az emberiség „bölcsője”. Részletesen olvashatunk az 1470-es koponyáról, és jó áttekintést kapunk a Hominid fossziliák datálásának módszereiről. A hatodik fejezet „Afrikától a mezőgazdaságig” címet viseli, és a szerzők itt először a koponyakapacitás fejlődését mutatják be, a *Homo erectus*-tól a *Homo sapiens*-ig. Ehhez kapcsolódik az eszközök evolúciójának bemutatása. A hetedik fejezet a gyűjtögető, a halász—vadász életmódról, a szocializáció kezdetéről hoz áttekintést. A nyolcadik fejezet az intelligencia, a nyelv és az emberi értelem problémáit tárgyalja, főleg az agykutatás legújabb eredményei alapján. Kitérő, ahogyan az agy felépítésének és funkciójának kapcsolatát, az agykapacitás növekedését és a funkciók bővülését, mint a hominid evolúció szép példáját bemutatják. A kilencedik fejezet az őstönökről, a két nem eltérő életmódjáról, az emberi természet számos megnyilvánulásáról hoz színes anyagot. A Primates köréből és számos természeti nép köréből olvashatunk itt leírásokat. A tizedik fejezet az emberiség jövőjét vizsgálja fel, a szokások kialakulásával, ill. átalakulásával foglalkozik.

Az 5 oldalnyi Index segít az egyes témák könnyebb megtalálásában. A könyv ábraanyaga a terjedelemnek mintegy 2/5-ét teszi ki. A legtöbb ábra eredeti, nagyon sok a színes fénykép. Mindez nagyon didaktikusan szerkesztett. A szöveg jól olvasható, világos. Ami a könyv szerkesztését illeti: ez is egyfajta megközelítés, kétségkívül sok eredetiséggel.

A könyv kiemelkedő érdeme az evolúciós szemlélet, a sok és színes ökológiai és etológiai leírás. A könyv kiállítása luxus színvonalú.

Dr. Eiben Ottó

BISHOP, W. W. (ed.): *Geological background to fossil man. Recent research in the Gregory Rift Valley, East Africa.* (Scottish Academic Press Ltd., 1978, 585 oldal).

A Gregory Rift Valley (a kelet-afrikai árok) az 1959-ben előkerült *Zinjanthropus boisei* felfedezése óta a hominizáció kutatásának középpontjába került. Ebből a 40–80 km széles és mintegy 2000 km hosszú geológiai törésvonalból különböző lelőhelyekről (Afar, Omo-völgy, Turkana tó, a kenyai lelőhelyek, Laetolil és Olduvai) több, mint 550 fosszilis Hominida-lelet került elő az utóbbi 20 évben. A kötet, amelynek megjelenését a szerkesztője már nem érthette meg, mert 46 éves korában elragadta a halál, egy 1975-ben, Londonban megtartott szimpoziium anyagát tartalmazza.

A paleoantropológiai és az archeológiai kérdések a szimpoziumon csak mellékszereplők voltak, a központban a szerkezeti, a vulkáni, a geofizikai problémák és a Gregory Rift Valley geológiai története volt. Ezekkel a témákkal a kötet első része foglalkozik.

A második részben a paleoökológiai, paleontológiai és ősrégészeti témák szerepelnek. Megtalálható a biosztratigráfia új statisztikus megközelítése és a Hominidák allometrikus vizsgálata, valamint az első köcszököket készítő „első geológusok” eszközeinek elemzése.

A harmadik rész a Gregory Rift Valley-re vonatkozó geológiai, geofizikai, sztratigráfiai, geokronológiai, paleoökológiai, valamint a fosszilis Hominidákkal kapcsolatos vizsgálatok eredményeit tartalmazza. Itt most csak ez utóbbiakból emelünk ki néhányat.

MARY D. LEAKEY és mtsai a Laetolilnál előkerült 13 korai Hominidát elemzik. A leletek 3,59–3,77 millió évesek és a korai Hominidák evolúciójához szolgáltatnak adatokat.

YVES COPPENS az Omo völgyben előkerült *Australopithecus aff. africanus*, *Australopithecus aff. robustus*, *Homo aff. habilis* és *Homo aff. erectus* leletek környezetének változásait vizsgálja a Hominidák evolúciójával kapcsolatosan.

DON C. JOHANSON és mtsai az afari lelőhely geológiai részletezése mellett az itt előkerült Hominidákat is elemzik.

A kötet igen részletesen és széles körűen foglalkozik a Gregory Rift Valley-nek a hominizáció kutatásában betöltött szerepével és fontos kézikönyve lehet mindenkinek, aki ebben a témában érdekelt.

Dr. Gyenis Gyula

BERENBERG, S. R. (Ed.): *Puberty. Biologic and psychological components.* (H. E. Stenfort Kroese B. V., Leiden—Martinus Nijhoff B. V. Publishers, The Hague, 1975. 320 oldal, ábrákkal. Ára: Dfl 68,—)

A kötet a Josiah Macy jr. Foundation és a Centre International de l'Enfance 1974. decemberében Párizsban rendezett konferenciájának anyagát adja közre. J. Z. BOWERS, az Alapítvány elnöke előszavában hangsúlyozza, hogy a pubertásról és az adolezcenciáról meglevő ismereteink hiányosak, és ezen csak folyamatos orvosi biológiai kutatásokkal és orvosképzéssel lehetne segíteni. Autentikus diszciplína e téren egy speciális és komplex orvosi megközelítés lehetne, amely széles körű kutatásokat folytatna minden idekapcsolódó kérdésben. Kiemelkedően fontosnak tartja ezek közül a biológiai és pszichológiai fejlődés közötti kapcsolat elemzését.

A kötet 27 tanulmányt közöl, amelyeknek terjedelme, a témában való elmélyedésük mértéke nagyon különböző.

GRUMBACH szinte monográfikus alapossággal írja le a pubertás fellépését bevezető és kísérő endokrin folyamatokat. Referátumában kapcsolódik VAN DER WERFF TEN BOSCH, aki a pubertás neurohormonális szabályozását tárgyalja. Ő adja a pubertás meghatározását, amelyet a konferencia is magáévá tett: a testfejlődésnek az a szakasza, amelynek során a gonádok hormonkiválasztása olyan szintre jut el, hogy az a nemiszervek meggyorsult növekedését és a másodlagos nemi jellegek megjelenését okozza. A hormonális folyamatok elemzésével foglalkoznak még további tanulmányok: JOB és munkatársai, SIZONENKO, FOREST és munkatársai, EVERETT. SMITH a kérdés táplálkozásbiológiai oldalát vizsgálja. Hangsúlyozza, hogy a serdülőkre jellemző intenzív anyagcseré és gyors növekedés nagy kalóriabevitelt és az esszenciális tápanyagok állandó jelenlétét követeli meg. Valóban túrhetetlen, hogy a gyermekek reggeli nélkül menjenek az iskolába.

ODELL és munkatársai a nemi érés, a szexuális funkciók érését tárgyalják az endokrinológia oldaláról. Ide kapcsolódik CARBALLO és ENGSTRÖM tanulmánya. PRADER, a kérdés elsőszámú szaktekintélye, a testiség növekedéséről ír.

A következő néhány dolgozat a pubertáskori testösszetételt, ill. az abban bekövetkező változásokat vizsgálja (FAULKNER, FORBES), ill. az obesitással foglalkozik (HEALD és KHAN, KNITTLE, MORGENTHAN). Tematikailag ehhez kapcsolódik a funkciók fejlődését és a test-

gyakorlás hatását (PAŘÍZKOVÁ), ill. a fizikai fitiséget (HEBBELINCK és BORMS) elemző két tanulmány.

Ezután olvashatunk az intelligencia fejlődéséről (PEEL és LIT), az intelligencia és a megismerés (WALL), ill. a fiziológiai és a mentális fejlődés kapcsolatáról (KOHEN-RAZ). Az emocionális érés és magatartás kérdésével két különböző szerző is foglalkozik (FRISK, FRIEDMAN).

Két tanulmány tárgyalja a pubertáskori növekedésben, testi fejlődésben megmutatkozó variációkat a különböző populációkban (TANNER és EVELETH, NIANG). Végül két tanulmány a problémakör szociológiai, kulturális aspektusait elemzi (COMER, MCANARNEY).

A tanulmánykötet tehát sok témát, sok oldalról világít meg, sokszor nagyon is részletesen. A konferencián elhangzott viták — amelyeket ugyancsak olvashatunk az egyes tanulmányok után — érzékeltetik, hogy a résztvevők előtt maradtak nyitott kérdések. Nem lehet persze figyelmen kívül hagyni azt a tényt (amiről ebben a megfogalmazásban nem szól ugyan a könyv), hogy a pszichológiai vizsgálatok mennyire időigényesek. Ezért nehézkes úgy megszervezni a kutatást, hogy a relatíve gyorsan lebonyolítható, természettudományos igényű, adekvát orvosi—humánbiológiai methodikákkal párhuzamosan a pszichológiai vizsgálatok is hasonló igényességgel történjenek. Ez részben magyarázza (ha nem is menti!) a sok, kevésbé igényes pszichológiai vizsgálatot, amelyekről beszámoló cikkek elárasztják a szakajtót. Lehet, hogy még hosszú ideig be kell érünk egy laza párhuzamossággal a biológiai és pszichológiai vizsgálatokban? E könyvben is ezt látjuk: a különböző szakterületek sokszor valóban kiemelkedő képviselői a saját szűkebb vizsgálataikról számolnak be, igazán komplex kutatásokról alig. Ha azonban nem is olvashatunk egy összefoglaló értékelést, számos részletkérdésről kaphatunk átfogó, legtöbbször didaktikusan bemutatott képet. Ezért hasznos e kötet a növekedés, testfejlődés, érés kérdéseivel foglalkozó szakembereknek.

Dr. Eiben Ottó

TARTALOM — CONTENTS

Eredeti közlemények — Original investigations

EIBEN, O. G.: On the functional biotypology (Opening lecture)	3
BAKONYI, M.—MOESCHLER, P.: A multivariate approach to the morphology of a population of children in Geneva aged from 4 to 19½ years	9
BEUNEN, G.—VAN HELLEMONT, A.: Body structure and somatotype in physical education students	15
BODZSÁR, É. B.: Physique and sexual maturation	23
BŐSZE, P.—EIBEN, O. G.—LÁSZLÓ, J.: Body measurements of patients with streak gonads and their bearing upon the karyotype (Abstract).....	31
BUDAY, J.—CSABAY, L.—GÖLLESZ, V.—HEGEDŰS, G.—RENDI, L.: Some connections of the nutritional customs with body development	33
CHOVANOVÁ, E.—ZAPLETALOVÁ, L.: Size, shape and body proportion of young basketball players	39
CLAESSENS, A.—BEUNEN, G.—SIMONS, J.—SWALUS, P.—OSTYN, M.—RENSON, R.—VAN GERVEN, D.: A modification of Sheldon's anthroposcopic somatotype technique	45
CORLUX, R.: Cluster analysis in anthropology	55
DRINKWATER, D. T.—VAN'T HOF, M. A.: Allometric versus multivariate approaches to proportionality assessment using reference populations	63
EIBEN, O. G.—CSÉBFAI, K.: Problems of metric in biotypology	69
EIBEN, O. G.—KELEMEN, A.—FELSŐVÁLYI, Á.—PETHŐ, B.: Physique of endogenous psychotic female patients	77
FARKAS, G.: Changes in the age at menarche of Southern-Hungarian girls depending on the occupation of the parents	83
GAVRILOVIĆ, Ž.: Body composition of adolescent boys and girls	91
GYENIS, G.—HÉRA, G.—ENDRŐDI, K.—KARDOS, L. I.—EIBEN, O. G.: Somatic and psychological characteristics of Hungarian female drivers	99
HELEVUO, H.: Primary and secondary catecholamine excretion in normal and autistic children	105
HORVÁTH, L.—BUDAY, J.: Examination of physical development of Down's patients in view of three body measurements — A follow-up study	119
JOKL, E.: Physique and performance	123
LENGYEL, I. A.: Aging in the past. Biochemical aspects of skeletal aging in recent as well as in archaeological periods	137
MÉSZÁROS, J.—MOHÁCSI, J.—SZMODIS, I.: A four-year study of physique in young basketball players	153
MILNE, C.—SHAMESS, M.: Somatotype and selected anthropometric comparisons of Canadian and Guyanese children	159
ÖRLEY, J.—FRANK, K.—ISTÓK, M.: Influence of voluntary weight reduction on the somato-sexual development of girls	165
PÁPAI, J.: Variations of physique in female college students	173
PEÑA, M.—BARTA, L.—REGÖLY-MÉREI, A.—SIMON, G.—GEDEON, É.: Changes in body composition and physical working capacity after a high fibre diet and physical training	179
PÉTER, F.—TAR, A.—SZÉCSÉNYI-NAGY, I.: The importance of radial metaphyseal band width	185
PROKOPEC, M.: Contribution to the genesis of obesity from the aspect of exercise and nutrition during growth and development	189

REYNOLDS, V.: The biopsychology of autistic and normal children	195
RICHTER, J.: On the relationship between the number of sibs, rank in sibship and the weight development in children and juveniles	209
SIDHU, L. S.—SINGAL, P.: Postural changes due to kyphosis and lordosis in females with special regards to senescence	213
SINGH, R.—RAJA, C.: Estimation of body volume and body density from leg dimensions in Punjabi girls	223
SLAUGHTER, M. H.—LOHMAN, T. G.: The musculo-skeletal index as a method of characterizing the physique of athletes (Abstract)	235
SPURGEON, J. H.—MEREDITH, H. V.: Secular change of body size and form of Black American children and youths living in the United States	237
ŠTEPNIČKA, J.: Comparison of the Blažek and Heath—Carter methods of somatotyping children	241
STINI, W. A.: Early feeding patterns, growth and the aging process	247
SZABÓ, T.—MÉSZÁROS, J.: Relationships of bone age, physical development and athletic performance at age of 11 to 12 years	263
SZMODIS, I.—MÉSZÁROS, J.: Indices of physique and performance in prepuberal swimmers	269
SZÖLLŐSI, E.—JÓKAY, M.: Correlation between some physical characteristics and hand strength of high-school students	277
YUHASZ, M. S.—EYNON, R. B.—MACDONALD, S. B.: The body composition, fat pattern and somatotype of young female gymnasts and swimmers	283
Megemlékezés — Obituary	291
Hírek, beszámolók — News	295
Könyvismertetések — Book Reviews	297

1981. január 9.

1981. január 9.

A kiadásért felelős az Akadémiai Kiadó igazgatója

Műszaki szerkesztő: Marton Andor

A kézirat nyomdába érkezett: 1981. január 9. — Terjedelem: 26,6 (A/5) ív

81.9136 Akadémiai Nyomda, Budapest — Felelős vezető: Bernát György

PSZICHOLÓGIA

Az MTA Pszichológiai Intézetének gondozásában megjelenő

új folyóirat

A tudományág második magyar nyelvű szakmai fóruma

A folyóiratban olvashatók:

- beszámolók eredeti alapkutatásokról
- elemzések a pszichológia átfogó kérdéseiről
- beszámolók interdiszciplináris kutatásokról
- elemző szemlék a pszichológia egyes területeinek legfrissebb eredményeiről
- kritikai reflexiók, recenziók

Az 1981-es évfolyam tartalmából:

KARDOS LAJOS: Az emlékezés két funkciója

RANSCHBURG JENŐ: A nemi identitás fejlődése

MARTON LAJOSNÉ: Az állandó tér észlelése

ENGLÄNDER TIBOR, FARKAS ÉVA: Bizonytalanság és mágikus paraméterek

BUDA BÉLA: A tudattalan szemantikai elmélete

MÉREI FERENC és munkatársai: A pszichodráma játék formalizálása

PLÉH CSABA: Mondatértelmezés kisgyermekkorban

Az első szám 1981-ben jelenik meg

Terjeszti a Magyar Posta

Előfizethető bármely postahivatalban, a kézbesítőknél és a Posta Központi Hírlapirodánál (KHI, Budapest V., József nádor tér 1. 1900) közvetlenül vagy postai utalványon, valamint átutalással a KHI-215-96162 pénzforgalmi jelzőszámra.

Index-szám: 25.709

7. A tanulmányok statisztikai feldolgozásánál alkalmazott matematikai képletek jelöléseinek pontos magyarázatát meg kell adnia a szerzőnek. Ugyanez vonatkozik görög betűs vagy egyéb speciális jelölésekre is. Általában a *Biometria* *Értelmező Szótár* (Szerk.: Jánosy A. — Muraközy T. — Aradszky G. — Mezőgazdasági Kiadó, Budapest, 1966.) előírásait, jelöléseit célszerű követni.

8. A tanulmányok tagolásában az alábbi beosztási elvek követését tartjuk kívánatosnak: 1. Bevezetés (a probléma felvetése, mai állása). 2. Anyag és módszer. 3. A vizsgálat, kutatás eredményei és azok (összehasonlító) értékelése. 4. Összefoglalás.

9. A tanulmány, közlemény végén irodalomjegyzéket kell megadni, de csak azok a művek idézhetők, amelyeknek adatait vagy megállapításait a szerző tanulmányában valóban felhasználta. Az irodalomjegyzéket a szerzők nevének „abc” sorrendjében kell összeállítani. A szövegben a szerző neve után (zárójelbe) tett évszámmal utalunk a megfelelő irodalomra.

A folyóiratok címeinek rövidítésére a szakirodalomban kialakult és elfogadott rövidítéseket alkalmazzuk.

Az irodalomjegyzék összeállításához az alábbi példák szolgálnak útmutatásul:

*Folyóiratcikkek*nél a szerző(k) vezetékneve, rövidített utóneve, a megjelenési év zárójelben, kettőspont, a közlemény címe, a folyóirat hivatalos rövidítése, a kötetszám arab számmal, aláhúzva, pontosvessző, oldalszám, pl.:

BARTUCZ, L. (1961): Die internationale Bedeutung der ungarischen Anthropologie. *Anthrop. Közl.* 5; 5—18.

Könyveknél a szerző(k) neve, a kiadási év zárójelben, kettőspont, a könyv címe, a kiadó neve, a kiadás helye, pl.:

BARTUCZ, L. (1966): A praehistorikus trepanáció és orvostörténeti vonatkozású sírleletek (Palaeopathologia III. kötet). Országos Orvostörténeti Könyvtár és Medicina Kiadó, Budapest.

*Másodidézete*knél — ha azok el nem kerülhetők — az idézett szerző neve után *cit.* szócskát írunk, és a fenti módon idézzük a könyvet vagy a folyóiratcikket, ill. *in* szócskát írunk, ha tanulmánykötetben megjelent cikket idézünk.

Ha egy szerzőnek ugyanaból az évből több tanulmányát idézzük, akkor az évszám mellé írt *a*, *b*, *c* betűkkel különböztetjük meg őket.

10. A szerzők a nyomdai tipografizálásra vonatkozó kívánásaikat a kézirat másodpéldányán jelölhetik be ceruzával, a nyomdai előírásoknak megfelelően.

Kérjük szerzőinket, hogy a fenti alaki előírásokat — a tanulmányok gyorsabb megjelenése érdekében is — tartsák meg. Az előírásoktól eltérő kéziratokat a Szerkesztő bizottság nem fogad el.

A kéziratokat a szerkesztő címére kell beküldeni, aki a tanulmány beérkezését visszajelent. A közlésről — a lektori vélemények alapján — a Szerkesztő bizottság dönt. Erről értesítik a szerzőt.

A közlésre kerülő dolgozatok korrektúráját az ábralevonatokkal együtt megküldjük a szerzőknek. A javított korrektúrát az esetenként megadott határidőig kérjük vissza. A megadott időpontig vissza nem juttatott dolgozatot kénytelenek vagyunk kihagyni a készülő számból.

A szerzőknek a kiadó tiszteletdíjat és 100 db különlenyomatot ad.

A Szerkesztő bizottság tagjai: DR. EIBEN OTTÓ (szerkesztő), DR. ÉRY KINGA, DR. FARKAS GYULA, DR. LIPTÁK PÁL, DR. NEMESKÉRI JÁNOS, DR. SCHULER DEZSŐ és DR. TÓTH TIBOR.

A szerkesztő címe: Dr. EIBEN OTTÓ, 1088 Budapest, Puskin u. 3. ELTE Embertani Tanszéke.

A kiadvány előfizethető és példányonként megvásárolható:

az AKADÉMIAI KIADÓNÁL: 1363 Budapest V., Alkotmány u. 21.,
telefon: 111—010. Kézforgalmi jelzőszám: 215—11488.

az AKADÉMIAI KÖNYVESBOLTBAN: 1368 Budapest V., Váci u. 22.,
telefon: 185—680.

Előfizetési díj egy évre: 52,— Ft

Külföldön terjeszti a KULTÚRA Külkereskedelmi Vállalat 1389
Budapest I., Fő u. 32. Pénzforgalmi jelzőszám: 218—10990., telefon:
159—450.

ELTE EMBERTANI TANSZÉK
KÖNYVTÁR
1088 BUDAPEST, PUSKIN U. 3.

Ára: 52 Ft

Előfizetési ára egy évre: 52 Ft

INDEX: 26.028
ISSN 0003-5440

Tartalomjegyzék a 301—302. oldalon!